

RAADSVOORSTEL

zaaknummer: 1829117
afdelingsnaam: Ruimtelijke Ontwikkeling
steller: mr. drs. A.M.C. van Wijngaarden
telefoonnummer: +31356291462

onderwerp: Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum

Voorstel

1. De Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum vast te stellen.

Planning

Titel	Toelichting	BEELDVORMING	OORDEELSVORMING	BESLUITVORMING
Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum	Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum vaststellen	Commissie Ruimtelijke Ordening en Projecten 27 mei 2026	Commissie Ruimtelijke Ordening en Projecten 27 mei 2026	10 juni 2026

Samenvatting

De Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum is een visie over alle gebedshuizen (kerken, moskeeën en andere gebouwen voor religieus gebruik) in Hilversum.

Het doel van deze Routekaart is een duurzaam toekomstperspectief voor de Hilversumse gebedshuizen. Het bevat een inventarisatie van alle 48 gebedshuizen op geloofsrichting, bouwjaar, monumentale status, cultuurhistorische waarde en toekomstperspectief. Bekeken is hoe het religieus erfgoed bewaard kan blijven en hoe de gebedshuizen hun religieuze en maatschappelijke functie als ruimte voor ontmoeting en samenkomst voor de buurt en Hilversum kunnen behouden.

De Routekaart Religieus Erfgoed biedt een basis om structureel in gesprek te zijn, de gebedshuizen (in hun primaire functie) en hun cultuurhistorische waarden te kunnen behouden en tijdig mee te kunnen denken over mede- en herbestemming. En voor verbinding met ontwikkelthema's en kansen voor sterke buurten en wijken.

In de Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum zijn beleidsuitgangspunten opgenomen om bij te kunnen dragen aan een duurzaam toekomstperspectief voor de Hilversumse gebedshuizen. Deze zijn:

1. Faciliteer dat gebedshuizen zichtbaar worden op de sociale kaart
2. Stel de ladder voor behoud van gebedshuizen vast voor de Hilversumse gebedshuizen
3. Zorg voor advies op maat bij mede- en herbestemming
4. De gemeente stimuleert de gebedshuizen om in een vroeg stadium expertise te betrekken voor onderzoek en planvorming voor mede- en herbestemming
5. Zet vakkennis van het team erfgoed aan de voorkant in bij wensen voor verduurzaming en/of instandhouding van religieus erfgoed
6. Stimuleer de gebedshuizen om hun roerend erfgoed te inventariseren, waar dit nog niet in kaart is gebracht
7. Onderzoek of de gebedshuizen in bijlage III aangewezen zouden moeten worden als gemeentelijk monument

U wordt voorgesteld om de Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum vast te stellen en zo bij te dragen aan een duurzaam toekomstperspectief voor de Hilversumse gebedshuizen.

Inleiding

Religieuze gebouwen hebben een belangrijke functie voor de wijk en een maatschappelijke betekenis. De gebouwen zijn een oriëntatiepunt en bieden een plek van samenkomst.

Aanleiding voor deze routekaart is de oproep vanuit het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap aan gemeenten om een kerkvisie te maken. Hierdoor worden gemeenten in staat gesteld om tijdig na te denken over kerkgebouwen en hun toekomst. Het begrip 'kerk' moet hier overigens breder worden getrokken tot gebedshuis, zodat synagogen, tempels en moskeeën er ook onder vallen. Landelijk is er sprake van een afnemend kerkbezoek. Ook Hilversum heeft te maken met deze trend. Soms kan dit leiden tot sluiting van de deuren. Dit zorgt voor een groot verlies, niet alleen voor de religieuze gemeenschap, maar ook voor de wijk, waarvoor het gebedshuis een vertrouwd baken vormt. In het stadsbeeld verdwijnt een markant gebouw. Door gebedshuizen open te stellen voor medebestemming, kan voorkomen worden dat gebedshuizen noodgedwongen hun deuren moeten sluiten.

De Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum is een hulpmiddel om tijdig mee te kunnen denken over behoud, medebestemming en herbestemming van een gebedshuis. Met als primair doel het behoud van het gebedshuis, als baken voor de buurt, als cultuurhistorisch waardevol gebouw en als ruimte voor ontmoeting en samenkomst.

Probleemstelling/doel

In 2021 heeft de gemeente Hilversum, met rijkssubsidie en onder begeleiding van het adviesbureau COUP, haar gebedshuizen geïnventariseerd op geloofsrichting of denominatie, bouwjaar, monumentale status, cultuurhistorische waarde en toekomstperspectief. Hierbij is ook aandacht geschonken aan verduurzaming en andere actuele thema's. Tijdens deze eerste fase van de Routekaart Religieus Erfgoed zijn 48 gebedshuizen in Hilversum meegenomen. In Fase I (2021) kwam naar voren dat er meerdere kerken zullen sluiten. Tijdig in actie komen en in gesprek blijven met de gebedshuiseigenaren voorkomt verval en onnodige vertraging in het proces van behoud en neven- of herbestemming van de gebedshuizen.

Vanwege corona kwam fase I tot stilstand. In augustus 2025 is Fase II van de Routekaart Religieus Erfgoed van start gegaan met het opnieuw voeren van gesprekken met de gebedshuiseigenaren om weer met hen te verbinden en op te halen hoe de situatie van het gebouw en de gemeenschap nu is. Daarnaast is gesproken met culturele en maatschappelijke organisaties en het sociaal domein van de gemeente Hilversum, om input op te halen voor de Routekaart. Tot slot is er een bijeenkomst met alle gebedshuizen georganiseerd om de uitkomsten van de inventarisatie met hen te delen. En om hen naar aanleiding daarvan te bevragen naar ideeën voor de routekaart.

Fase I en Fase II hebben geleid tot de onderliggende Routekaart Religieus Erfgoed.

Argumenten

1.1 De Routekaart Religieus Erfgoed biedt een gedegen inventarisatie van de Hilversumse gebedshuizen

Alle 48 Hilversumse gebedshuizen zijn geïnventariseerd op geloofsrichting of denominatie, bouwjaar, monumentale status, cultuurhistorische waarde en toekomstperspectief. Hierbij is ook aandacht geschonken aan verduurzaming en andere actuele thema's. Van de 48 gebedshuizen zijn er in totaal nog 31 in religieus gebruik. Met 29 van de gebedshuizen in religieus gebruik is contact geweest. Met elk van hen zijn goede en fijne gesprekken gevoerd op locatie. Door deze gesprekken is een goed beeld ontstaan van de diverse gebedshuizen en geloofsgemeenschappen.

1.2 De Routekaart Religieus Erfgoed draagt bij aan een duurzaam toekomstperspectief voor de Hilversumse gebedshuizen

De Routekaart biedt een middel om tijdig mee te kunnen denken bij medegebruik en herbestemming, een basis om actualiteiten te kunnen delen en gericht kennis en advies te geven aan gebedshuizen. En om maatwerk te bieden. Door te faciliteren dat gebedshuizen zichtbaar worden op de sociale kaart, zijn de gebedshuizen te vinden voor bezoekers en vindbaar voor partijen die interesse hebben in medegebruik. Dit biedt de gebedshuizen perspectief. Ook kunnen buurtbewoners zo makkelijk vinden wanneer gebedshuizen open zijn en welke activiteiten er zijn. Ook kunnen gebedshuizen via de sociale kaart met elkaar verbinding zoeken. En met elkaar een gebedshuizenplatform oprichten, waarvoor de sociale kaart de ondergrond biedt.

1.3 De Routekaart biedt een middel om vroegtijdig mee te kunnen denken voor behoud van bestaande functies, medegebruik en, als het niet anders kan, herbestemming

Behoud van het gebedshuis in zijn oorspronkelijke religieuze functie en als plek voor samenkomst en bezinning voor de buurt, als buurtbaken, staat voorop. Mocht medegebruik nodig zijn om het gebedshuis open te kunnen blijven houden, dan kan de gemeente tijdig meedenken. De lijnen kunnen kort zijn door het op te richten gebedshuizenplatform. Ook voor herbestemming kan de gemeente tijdig ingeschakeld worden en meedenken. De gemeente zal gebedshuizen stimuleren om in een vroeg stadium expertise te betrekken voor onderzoek en planvorming voor mede- en herbestemming. Op basis van de routekaart zal bij herbestemming behoud van de maatschappelijke functie voorop staan. Zo kan het gebedshuis open blijven voor de buurt. De ladder behoud gebedshuizen, die is opgenomen in hoofdstuk 4 van de routekaart, helpt om de juiste keuze te maken voor herbestemming. Wanneer voor mede- of herbestemming een omgevingsvergunning nodig is, zal dit traject via de gebruikelijke reguliere of uitgebreide procedure onder de Omgevingswet verlopen. Tot slot kan het team erfgoed op basis van de routekaart tijdig adviseren over subsidiemogelijkheden voor instandhouding, verduurzaming en herbestemming.

1.4 De Routekaart heeft ook aandacht voor het roerend erfgoed van de gebedshuizen

Juist het interieur is van belang bij gebedshuizen. Hier vindt de eredienst plaats. Gelovigen komen hier samen om te bidden. De ruimte is hier geheel op ingericht, met symboliek en schoonheid. Het interieur geniet over het algemeen geen bescherming, tenzij het aard- en nagelvast is aangebracht in een beschermd monument. Daarnaast kennen roerende interieurstukken van gebedshuizen over het algemeen geen bescherming. Als gebedshuizen te maken krijgen met afnemend bezoek en als deze dreigen te moeten sluiten, is het van belang om kennis te hebben van het aanwezige roerende culturele erfgoed. Het Museum

Catharijneconvent, een rijksmuseum voor religieus erfgoed, heeft van het Ministerie van OCW de opdracht gekregen om zorg te dragen voor collecties van religieus erfgoed in situ, door kerken en kloostercollecties in kaart te brengen en bij te dragen aan het behoud van dit erfgoed. Doel is om te voorkomen dat deze culturele rijkdom verloren gaat. Het museum heeft een digitaal platform 'Kerkcollectie digitaal', waar kerkgenootschappen gratis toegang krijgen om hun collecties te beheren en te registreren. Het digitale platform zorgt voor een actueel overzicht van het roerende religieuze erfgoed van een kerkgenootschap en helpt om dit erfgoed te beschermen tegen vervorming door verlies van bewaaromstandigheden of ontkerkelijking. Het Catharijneconvent heeft van veel gebedshuizen in Hilversum al de roerende collectie geïnventariseerd, maar nog niet van negentien gebedshuizen. Eén van de beleidsuitgangspunten van de Routekaart is om de gebedshuizen te stimuleren om hun roerend erfgoed te laten inventariseren, waar dit nog niet in kaart is gebracht, door het Catharijneconvent. Zo hebben de gebedshuizen een goed overzicht en inzicht in de cultuurhistorische waarde van hun bezit. Daarnaast kan het Catharijneconvent bijdragen aan het behoud van dit erfgoed.

1.5 De inventarisatie van de Routekaart Religieus Erfgoed heeft een aantal potentiële monumenten naar voren gebracht

Uit de inventarisatie is naar voren gekomen dat 19 van de 48 gebedshuizen geen monumentenstatus hebben. Hieronder bevindt zich een aantal gebouwen die vanwege hun cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde en herkenbaarheid als baken in de stad, bescherming verdienen. Vooral wanneer kerken hun deuren moeten sluiten, komt naar voren hoe gehecht een buurt is aan het gebouw. Een kerk blijkt dan opeens 'van iedereen te zijn'. Het gebedshuis vormt voor omwonenden een oriëntatiepunt. Een gebouw dat geliefd is vanwege zijn karakteristieke uiterlijk en zijn vertrouwde plaats in de wijk. Een plek om samen te kunnen komen en die uitnodigt tot rust en bezinning. In bijlage III van de Routekaart is een lijst opgenomen van gebedshuizen die vanwege hun waarden in aanmerking zouden kunnen komen voor aanwijzing als gemeentelijk monument. Eén van de beleidsuitgangspunten van de routekaart is om een onafhankelijk en deskundig bureau te laten onderzoeken of de gebedshuizen in bijlage III zodanig van cultuurhistorische waarde zijn, dat zij in aanmerking komen voor aanwijzing als gemeentelijk monument. De geloofsgemeenschappen die eigenaar zijn van de betreffende gebedshuizen worden actief bij dit onderzoek betrokken. Als uit het onderzoek naar voren komt dat een gebedshuis in aanmerking komt voor aanwijzing, zal het gebedshuis, na overleg daarover met de betreffende geloofsgemeenschap, worden voorgedragen voor aanwijzing als gemeentelijk monument op basis van de Erfgoedverordening Hilversum 2025. Doel hiervan is om gebedshuizen, die van cultuurhistorische waarde zijn, te kunnen behouden voor de buurt en de stad. Plaatsing van een gebedshuis op de lijst betekent hoe dan ook niet automatisch aanwijzing hiervan als gemeentelijk monument.

Kanttekeningen

1.1 De Routekaart Religieus Erfgoed vraagt om inzet van de gemeente

Het stimuleren van de gebedshuizen tot het oprichten van een gebedshuizenplatform en het jaarlijkse contactmoment vraagt inzet van de gemeente. De gebedshuizen vormen een belangrijk onderdeel van de stad, zijn een baken in de buurt en zijn niet alleen voor leden van de geloofsgemeenschap van belang, maar ook voor buurtbewoners, die vaak gehecht zijn aan de gebouwen die zich dikwijls kenmerken door een fraaie architectuur. Door in contact te blijven met de gebedshuizen kan tijdig meegedacht worden over behoud van de bestaande functies, mogelijkheden voor medegebruik en, als het niet anders kan, een zorgvuldige herbestemming. De Routekaart biedt een basis om structureel in gesprek te zijn en tijdig mee te denken over mede- en herbestemming.

Financiën, middelen & capaciteit

De uitvoering van de Routekaart kan binnen de bestaande capaciteit en budgetten plaatsvinden.

Communicatie

De Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum zal na vaststelling worden gepubliceerd. Een exemplaar van de Routekaart zal verzonden worden aan alle 31 gebedshuizen in religieus gebruik.

Uitvoering

Na vaststelling van de Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum zullen de vervolgstappen, zoals aangegeven in hoofdstuk 4, gezet worden:

Actie	Doel	Planning
Zorgen dat de gebedshuizen worden gekoppeld aan de sociale kaart.	Gebedshuizen zichtbaar voor een ieder. Contact tussen gebedshuizen onderling en tussen gebedshuizen en gemeente voor actualiteiten	2026 – Q 3 en daarna jaarlijks
Samenwerking met vastgoed, sociaal domein en ruimtelijk domein voor borging behoud en gebruik religieus erfgoed	Behoud maatschappelijke functie en religieus erfgoed als buurtbaken	doorlopend
Gemeente stimuleert gebedshuizen om in een vroeg stadium expertise te betrekken voor onderzoek en	Tijdig zicht op mogelijkheden gebedshuizen door gedegen onderzoek en planvorming van een ter	doorlopend

planvorming naar mede- en herbestemming	zake deskundige	
Advies op maat bij mede- en herbestemming. Hiervoor kan een omgevingsvergunning noodzakelijk zijn. Het vergunningstraject zal dan via de gebruikelijke reguliere of uitgebreide procedure onder de Omgevingswet lopen.	Goede inpassing van mede- en herbestemming in religieus erfgoed	doorlopend
Inzet vakkennis van team erfgoed aan de voorkant bij wensen voor verduurzaming en/of instandhouding gebedshuis	Maatwerkadvies voor gebedshuizen voor plannen voor instandhouding en/of verduurzaming	doorlopend
Gemeente vraagt aan gebedshuizen, waarvan het roerend erfgoed nog niet is geïnventariseerd, of zij dit willen laten inventariseren door het Catharijneconvent.	Gebedshuizen krijgen goed overzicht en inzicht in cultuurhistorische waarde van hun roerend erfgoed	Q 3 en Q 4
Laten onderzoeken door een deskundig bureau of de gebedshuizen in bijlage III aangewezen zouden moeten worden als gemeentelijk monument, in overleg met de gebedshuizen en op basis van de Erfgoedverordening Hilversum 2025	Gebedshuizen die van cultuurhistorische waarden zijn kunnen behouden blijven voor de buurt en de stad	Q 3 en Q 4

Burgemeester en wethouders van Hilversum, 21 april 2026

de gemeentesecretaris,

de burgemeester,

mr. C.P. Torres Barrera

dr. ir. G.M. van den Top

Bijlage(n)

1. Routekaart Religieus Erfgoed Hilversum